Työllisyysvaikutusarvioiden ristikkäisvaikutukset esityksissä HE 73/2023vp ja HE 13/2024vp.
(laati: Simo Mentula, Valtiovarainministeriö/Budjettiosasto/Rakenneyksikkö 25.3.2024)

HE 73/2023vp ja HE 13/2024vp työttömyysturvan uudistamista koskevien ehdotusten työllisyysvaikutuksiin sisältyy ristikkäisvaikutuksia. Jos jokin muutoksista poistaa henkilöltä ansiopäivärahaoikeuden, niin yksinomaan ansiopäivärahaan kohdistuvat muutokset eivät voi vaikuttaa henkilön etuuden tasoon. Jos sen sijaan yhteen henkilöön kohdistuu useampi toimenpide, jotka aiheuttavat kumuloituessaan suuremman tason muutoksen, voidaan korvausasteen muutoksesta johdetut työllisyysvaikutukset summata yhteen. Kyse ei ole siitä, että yksittäisten henkilöiden arvioitaisiin työllistyvän ”useita kertoja”: työttömyysjaksoissa on kyse virroista, ja tulkinta on, että usean vaikutuksen kohdistuessa samaan henkilöön tämän henkilön arvioidaan työllistyvän nopeammin, kuin hänen arvioitaisiin työllistyvän vain yhden vaikutuksen kohdistuessa häneen.

Ristikkäisvaikutusten osalta on pyritty huomioimaan kaikki mittaluokaltaan merkittävät ristikkäisvaikutukset. Lähtökohtana on ensin tunnistaa päivärahaoikeuteen vaikuttavat muutokset, jotta ansiopäivärahan tasoon kohdistuvat muutokset arvioidaan vain päivärahaa muutosten jälkeen saavien joukossa. HE 73/2023vp ehdotetuissa muutosten ristikkäisvaikutuksia arvioidaan kyseiseen esitykseen sisältyvien ehdotusten kesken ja HE 13/2024vp muutoksia arvioidaan huomioiden esitykseen sisältyvien ehdotusten ristikkäisvaikutukset sekä HE 73/2023vp ehdotusten ristikkäisvaikutukset.

Ensin annetussa esityksessä päivärahaoikeuteen vaikuttavia ehdotuksia ovat työssäoloehdon pidennys 6 kuukaudesta 12 kuukauteen sekä työssäoloehdon muuttaminen tulosidonnaiseksi. Lomakorvausten jaksotuksen ja työttömyysturvan omavastuupäivien lisäämisen osalta on huomioitu noin 700 työllisen ristikkäisvaikutus, jossa on pyritty huomioimaan muiden muutosten vaikutusta jaksotettavien ja omavastuupäivien tasoon.

Käsiteltävä olevassa esityksessä se, että palkkatuetusta työstä ei kerry työssäoloehtoa (vähemmän ansiopäivärahan saajia) vastaa HE:n 73/2023vp työssäoloehdon muuntamista tulosidonnaiseksi (enemmän päivärahan saajia). Työssäoloehdon pidentäminen esityksessä HE 73/2023vp vähentää ansiopäivärahan saajia, mikä on huomioitu esityksen HE 13/2024vp arvioissa. Lisäksi HE 13/2024vp on huomioitu velvoitetyöllistämisen poistuminen ja työttömyysturvan lisäpäivien poistuminen laskemalla vuoden 2019 aineistosta henkilöt, jotka ovat lisäpäivillä tai olleet työllistymisvelvoitteen perusteella järjestetyssä työssä. Tässä yhteydessä todennäköisesti yliarvioidaan henkilöiden lukumäärää, joilta päivärahaoikeus poistuu, koska lisäpäivillä tai velvoitetyöhön osallistuneista henkilöistä osa saisi ansiopäivärahaa lainsäädännön muutoksista huolimatta. Palveluvelvoitteen vaikutusta päivärahaoikeutettujen määrään porrastuksen arvioinnissa on oletettu sisältyväksi lisäpäiviä ja velvoitetyötä koskevaan rajaukseen. Edellä todettu huomioiden ristikkäisvaikutukset alentavat porrastuksen työllisyysvaikutusarviota noin 5 000 henkilövuodella.

Päivärahan tason osalta koskien 58 vuotta täyttäneiden suojasääntöä on huomioitu ristikkäisvaikutuksena suojasäännön vaikutuksen laskenta porrastetusta päivärahasta ja velvoitetyöhön osallistuneet ja lisäpäiviä saavat. Edellä todetun vaikutus on työllisyysvaikutusarviota noin 600 henkilövuotta alentava.

Yhteensä HE 73/2023 vp ja HE 13/2024 vp sisältyvät ristikkäisvaikutukset alentavat työllisyysvaikutusarviota noin 6 300 henkilövuodella, mikä on huomioitu esitysten vaikutusarvioissa[1]. Ristikkäisvaikutukset on huomioitu jo hallitusohjelman liitteen D arvioissa, mutta arviot ovat esitysten antamisen myötä tarkentuneet teknisesti.

[1] Esitysten muutoksilla on ristikkäisvaikutuksia myös muiden sosiaaliturvaan tehtävien muutosten osalta. HE 75/2023 vp liittyen indeksitarkistuksiin ja lapsilisiin, osalta ristikkäisvaikutusten on arvioitu alentavan vaikutusta noin 4 100 henkilövuodella.